

dzony jest od drugiego szczelnym murem własnej mowy i nic innego nie może się przez ów mur przedostać. Realny dialog trwa, gdy utrzymuje się różnica, zamiera – gdy głosy stapiają się w jedno i nic już nie jest zakryte.

Przemyślenia Opoczyńskiej, choć wyrosłe z doświadczenia terapeutycznego, dotyczą w istocie fenomenu każdej relacji, jaka zawiązuje się między człowiekiem a człowiekiem (Innym a Innym). Język, jakim posługuje się autorka, jest chwilami poetycko piękny, jasny i przejrzysty, ale także trudny do odgadnięcia i zrozumienia zawartej w nim treści, tym bardziej że nasączony tak wieloma odwołaniami do myśli innych autorów. Może właśnie w charakterze języka tej książki odzwierciedla się jej zasadniczy temat. Taka jaki język użyty do jej wypowiedzenia jest być może natura prawdziwego dialogu.

Książkę bez wątpienia można polecić wszystkim tym osobom, które w życiu osobistym i pracy zawodowej bliski jest obszar relacji z innymi ludźmi. Warto, by sięgnęli po nią zwłaszcza ci, którzy usiłując świadczyć pomoc drugiemu człowiekowi, tak naprawdę nie wiedzą, dlaczego ich starania są wciąż tak mało skuteczne.

Elwira Brygoła

doktorantka Katedry Psychologii Osobowości KUL

SPRAWOZDANIE Z V KONFERENCJI NARRACYJNEJ „ŻYCIE CZŁOWIEKA W WIELKICH I MAŁYCH NARRACJACH” POLANICA ZDRÓJ, 27-29 WRZEŚNIA 2007 ROKU

Ostatnia Konferencja Narracyjna to już piąta z cyklu spotkań przedstawicieli różnych środowisk akademickich, zainteresowanych narracją jako przedmiotem refleksji teoretycznej oraz poszukiwań empirycznych w obszarze psychologii. Poprzednie cztery spotkania miały miejsce w Karpaczu (1999), w Śródborowie (2001), w Świętej Katarzynie (2003) i w Krakowie (2005). Konferencja w Polanicy Zdroju trwała trzy dni, w czasie których odbyły się wykłady plenarne, różnorodne sesje referatowe, panel dyskusyjny, sesja plakatowa oraz warsztaty.

Podejście narracyjne zyskuje w ostatnich latach coraz większą popularność wśród psychologów podejmujących aktywność naukową, jak również wśród psychologów praktykujących, głównie psychoterapeutów. Konferencja Narracyjna za każdym razem dostarcza sposobności do zaprezentowania wniosków z badań, pomysłów metodologicznych i rozważań teoretycznych, daje również możliwość twórczej dyskusji. Adresatami konferencji byli głównie psychologowie. W spotkaniu nie zabrakło jednak wątków interdyscyplinarnych ze względu na szerokość zainteresowań uczestników oraz charakter podejmo-

wanych zagadnień (odniesienia między innymi do filozofii, socjologii, medycyny), a także z uwagi na udział przedstawicieli innych dyscyplin naukowych.

„Życie Człowieka w Wielkich i Małych Narracjach” – pod takim hasłem przebiegała wrześniowa Konferencja Narracyjna, zorganizowana przez Instytut Psychologii Uniwersytetu Wrocławskiego. Uczestników przywitała prof. Maria Straś-Romanowska, wskazując na ważny kontekst filozoficzny i kulturowy dla zaproponowanej problematyki. W swoim wystąpieniu wprowadzającym Profesor podjęła rozróżnienie na „wielkie” i „małe” narracje jako formy wyrażania ludzkich doświadczeń, mówienia o ludzkich losach. Wśród wielu znaczących postaci obecnych w historii kształtowania się form narracyjnych przywołana została osoba św. Pawła. Jego narracja uchodzi za wzorcową, powszechną, niemal obligatoryjną, a może nawet jedną z tych, które ocaliły świat. Za Leszkiem Kołakowskim za wielką narrację uznać można tę, która zaspokaja potrzebę ogarnięcia całości bytu jako mającego pewien ład, potrzebę stałości i uniwersalności wartości, w końcu potrzebę poczucia ciągłości świata. Wielka narracja to ta, która transcenduje doświadczenie jednostki, wplata je w tkaninę *universum* i ma jasne odniesienie do wartości ostatecznych.

W pierwszym w czterech wykładów sesji plenarnej prof. Elżbieta Dryll (UW), wychodząc od podstawowych tez psychologii narracyjnej, wskazała na wzajemne zależności między narracją tożsamościową jako nadrzędną strukturą organizującą a doświadczeniem autobiograficznym. Jako metodę szukania odpowiedzi na pytania z tym związane przedstawiła semantyczną analizę narracji. Motywem wiodącym wykładu prof. Katarzyny Stemplewskiej-Żakowicz (SWPS) było zagadnienie kompetencji narracyjnej, rozumianej jako zdolność nadawania doświadczeniu struktury narracyjnej. W przeglądzie kryteriów „dobrej narracji” uwzględniono różnorodne wskaźniki, promowane na gruncie psychologii eksperymentalnej i klinicznej. W konkluzji przedstawiona została propozycja wyodrębnienia pięciu poziomów organizacji struktury myślenia narracyjnego. W swoim wykładzie prof. Piotr Oleś (KUL) dokonał wprowadzenia do teorii dialogowego Ja, wyrastającej z nurtu psychologii narracyjnej. Prezentując charakterystyki ujęcia systemu Ja w kategoriach wielogłosowości, przedstawił dotychczasowe rozstrzygnięcia empiryczne, wskazując jednocześnie na najważniejsze wyzwania i perspektywy badawcze w tym obszarze. Rozważania nad konstytutywnymi cechami narracji były przedmiotem analiz prof. Władysława Paluchowskiego (UWr). Ukazując podstawy porządku w narracji, postawił pytania o to, jakie jej aspekty można badać ilościowo. W odpowiedzi zaprezentowane zostały niektóre sposoby ujęcia czasowej i przyczynowej organizacji narracji.

W serii referatów poświęconych obecności cierpienia w narracjach i specyfice narracji w cierpieniu niezwykle bogate w treść, a przy tym wyrażające głęboki ładunek emocjonalny okazało się wystąpienie dr Małgorzaty Opoczyńskiej (UJ). Przedstawiony szkic, wyrastający z pracy psychoterapeutycznej autorki, przybrał formę refleksji nad możliwością nawiązania dialogu z osobą cierpiącą, której doświadczenie pozostaje zawsze utajone przed rozmówcą. Być może próba nawiązania dialogu jest wówczas próbą wzajemnego świadczenia o cierpieniu i o milczącej obecności drugiego człowieka. W tej samej sesji znalazły się referaty przedstawiające rezultaty badań nad znaczeniem osoby Jana Pawła II, jego życia, cierpienia i śmierci w narracjach Polaków. Widoczne zainteresowanie wzbudziły także referaty dotyczące rozumienia świata i doświadczania cierpienia jako elemen-

tów narracyjnej tożsamości osób dotkniętych chorobą nowotworową. Mgr Magdalena Bidacha (UW) przedstawiła sposoby konstruowania narracji, mówienia o sobie, własnym bólu, uczuciach towarzyszących chorobie i patrzeniu na własne życie. Pacjentom onkologicznym niezwykle trudno jest konstruować opowieść obejmującą przeszłość, teraźniejszość i przyszłość, zostają oni „zanurzeni” w chwili obecnej, pełnej bólu. Zgodne jest to z koncepcją Paula Ricoeura, mówiącą o zerwaniu nici narracyjnej w sytuacji skrajnego cierpienia, którego nie sposób wyrazić.

W równoległe przeprowadzonej sesji znalazły się referaty prezentujące odmienne perspektywy badawcze, obecne przy analizie tekstu jako przedmiotu badań psychologicznych. Hermeneutyczna metoda studiowania materiału jakościowego przedstawiona przez mgr Ewę Kruchowską (UJ) ukazała klasyczne tło odniesienia dla współczesnych metod analizy narracji. Odwołując się do hermeneutycznej tradycji badań, referentka przedstawiła autorską propozycję metody wielostopniowej analizy i interpretacji materiału jakościowego. Z kolei dr Emilia Soroko (UAM) zaprezentowała implikacje różnych typów instrukcji – stosowanych w celu wzbudzenia autonarracji – w zakresie poziomu narracyjności otrzymywanych opowiadań. Poddając krytycznej analizie różne sposoby generowania osobistych narracji, autorka referatu podkreśliła szczególną rolę tzw. inklinacji narracyjnej jako intrapersonalnej zmiennej wyrażającej skłonność do wyrażania się o sobie w formie opowieści. Uzupełnieniem przeglądu tradycyjnych metod analizy danych narracyjnych była propozycja mgr Anny Gabińskiej i mgr Bartosza Szymczyka (SWPS) dotycząca polskiej adaptacji programu LIWC – komputerowego narzędzia badawczego przeznaczonego do ilościowej i jakościowej analizy tekstu. Prezentacja zogniskowana była na możliwościach oferowanych przez program, z uwzględnieniem konkretnych sposobów zastosowania go w badaniach naukowych.

Dużym zainteresowaniem cieszyła się sesja plakatowa, podczas której swoje propozycje teoretyczno-badawcze przedstawiło kilkunastu autorów. Formuła tej części konferencji pozwalała na możliwość dłuższego zatrzymania się przy prezentacjach oraz swobodną dyskusję z autorami i komentatorami. Równoległe prowadzony był warsztat przygotowany przez mgr Magdalenę Budziszewską (UW) na temat wykorzystania programu komputerowego Atlas.ti do analizy tekstu narracji, skierowany przede wszystkim do tych uczestników konferencji, którzy podejmują próby prowadzenia badań naukowych z wykorzystaniem analizy danych lingwistycznych pochodzących z większych zbiorów tekstów.

Drugiego dnia konferencji uczestnicy mieli do wyboru udział w seriach wystąpień bądź uczestnictwo w warsztatach. Jeden z nich poświęcony był Metodzie Konfrontacji z Sobą H. Hermansa. Celem warsztatu przygotowanego przez dr Elżbietę Chmielnicką-Kuter i dr Małgorzatę Puchalską-Wasył (KUL) było zapoznanie uczestników z różnorodnymi zastosowaniami metody H. Hermansa: w diagnozie, psychoterapii, badaniach naukowych. Gra autobiograficzna, zaprezentowana podczas drugiego warsztatu, przeprowadzonego przez dr Urszulę Tokarską i mgr Kaję Potocką (AP, Kraków), jest według autorek narracyjnym narzędziem poszerzania samoświadomości, formą wspomagania rozwoju człowieka dorosłego. Uczestnikom warsztatu zaproponowano przejście ścieżek własnego życia, podzielonego na osiem etapów (od narodzin po życie spełnione), w konwencji gry planszowej z zastosowaniem kostki. Do każdego pola przypisane zostały specyficzne

zadania – ćwiczenia polegające na konstruowaniu opowieści autobiograficznej bądź biograficznej w oparciu o różnorodne bodźce, jakimi mogą być historie, obrazy, przedmioty.

Jedna z sesji referatowych tego dnia przebiegała pod hasłem „opowieści o poszukiwaniu Prawdy”. Wychodząc od rozróżnienia na metafory „żywe” i „martwe”, mgr Ewa Dryll (UW) poświęciła swoją prezentację specyfice i roli „żywych” metafor. Jako narzędzie badawcze zaproponowała metodę analizy pól semantycznych, pozwalającą na odkrywanie unikalnego znaczenia inspirujących poznawczo metafor. Z kolei semantyczne badania związane z reprezentacją emocji w autonarracjach przedstawiła dr Aleksandra Jasielska (UAM). Zaprezentowane wyniki badań ujawniły zastanawiające rozbieżności między naukowym a potocznym rozumieniem emocji, jakie odkrywa analiza osobistych opowieści. Podobnie eksploracyjny charakter miały badania dr Alicji Keplinger (UWr) nad rozumieniem produktywności. Ukazały one wieloaspektowe jej ujmowanie w kontekście życia codziennego, wychodzące poza pierwotne znaczenie zakorzenione w ekonomii.

W kolejnej części wystąpienia referat wygłosił dr Jan Ciecuch (UW), dokonując psychologicznej analizy epistemologii Karla Poppera. Zaprezentowana została koncepcja trzeciego świata, będącego zbiorem zobiektywizowanych treści myślenia, różnych od samego procesu myślenia i poznawania, a jednocześnie stanowiącego teoretyczne podłoże dla realności narracji uprawomocnionych kulturowo. Ponadto w sesji popołudniowej przedstawione zostały wyniki badań nad obecnością archetypów w narracjach osób pochodzących z różnych środowisk, odnoszących zróżnicowane sukcesy w życiu osobistym i zawodowym, podzielających odmienne wartości oraz przejawiających różną lokalizację kontroli. W tej samej serii referatów wskazano na sposoby ujmowania rozwoju osobowego w okresie starości oraz na znaczenie ważnych spotkań z innymi ludźmi w doświadczeniu osobistej przemiany.

Sesje trzeciego, ostatniego dnia konferencji poświęcone były między innymi badaniom dotyczącym powstawania opowieści w rodzinie. W swoim referacie dr hab. Grażyna Mendecka (UŚI) przedstawiła sposób doświadczania macierzyństwa przed i po urodzeniu dziecka w narracji Agnieszki Osieckiej, w oparciu o pisane przez nią dzienniki. Doświadczanie pierwszego rodzicielstwa było także tematem wystąpienia dr Karoliny Kuryś (UAM), która proponuje, aby narodziny pierwszego dziecka traktować jako jedno z krytycznych wydarzeń życiowych. Analizując materiał empiryczny, autorka starała się udzielić odpowiedzi na pytanie dotyczące związków pomiędzy narracjami osobistymi małżonków oraz nowo powstającą narracją rodzinną. Dr Anna Cierpka (UW) przedstawiła wyniki autorskich badań podłużnych, w których analizowano narracje matek o swoich dzieciach. Celem tych badań było poszukiwanie niezmiennych w czasie elementów opowieści, mających znaczenie dla wzoru interakcji matka–dziecko. Wyniki badań wskazują, że istnieje wiele wymiarów, na których sposób opowiadania matek o swoich dzieciach pozostaje niezmienny. Wydaje się to szczególnie istotne, gdyż narracja o dziecku tworzona przez znaczących innych stanowi podłoże kształtowania się jego obrazu własnego Ja. Z kolei dr Magdalena Żurko (UWr) mówiła na temat doświadczania ojcostwa w trudnym momencie, jakim jest czas przełomu połowy życia rodzica, zbiegający się z okresem dorastania dzieci. Uzyskane wyniki pochodzące z jakościowej analizy narracji pozwoliły na przedstawienie różnorodności sposobów doświadczania ojcostwa i pełnienia roli ojca w tym specyficznym okresie.

Kolejnym tematem trzeciego dnia konferencji było znaczenie narracji we wspomaganiu osobistego rozwoju oraz w adaptacji w sytuacjach trudnych. Sesję rozpoczął referat dr Urszuli Tokarskiej (AP, Kraków), w którym zaprezentowane zostały rozmaite sposoby pozaterapeutycznych oddziaływań narracyjnych, mających na celu wspomaganie rozwoju człowieka na różnych etapach jego życia. Zwrócono uwagę na szerokie możliwości wykorzystania zewnętrznych wobec własnego doświadczenia narracji, pochodzących z tekstów kultury – opowieści literackich, teatralnych, filmowych, poprzez odnoszenie ich do osobistych historii. Przedstawiono propozycje konkretnych form oddziaływań, odpowiednich dla kolejnych okresów życia człowieka. W tej samej sesji dr Mariusz Zięba (SWPS) zaprezentował projekt badawczy poświęcony znaczeniu narracyjnej strukturalizacji krytycznego wydarzenia życiowego dla procesu adaptacji. Opisywanym wydarzeniem krytycznym było zdiagnozowanie choroby nowotworowej. Wstępne wyniki badań wskazują, że wysoki poziom narracyjności opowieści związany jest z lepszym nastrojem osób badanych oraz częstszym dostrzeganiem przez nich rozwojowych konsekwencji tego wydarzenia. W dalszej części wystąpienie mgr Emilia Wrocławska (UKSW) zaprezentowała jakościową analizę narracji dotyczących sposobów doświadczania zła. Uzyskane wyniki pozwalają wyodrębnić niespotykany dotąd w badaniach typ teodycei indywidualnej, w której zło reprezentowane jest przez personifikacje diabła, dobro zaś przez Boga lub jego ziemskich pomocników. Autorka zwróciła uwagę na fakt niezwykle rzadkiego stosowania metod narracyjnych w badaniach o tematyce religijnej.

Zwieńczeniem konferencji był panel dyskusyjny. Uczestniczyli w nim profesorowie: E. Dryll, G. Mendecka, P. Oleś, W. Paluchowski, K. Stemplewska-Żakowicz oraz M. Straś-Romanowska. Ożywiona dyskusja dotyczyła między innymi możliwości zastosowań narracji, jej wielu zalet, ale też ograniczeń. Tematem dyskusji była również szeroko rozumiana podmiotowość osoby. Wskazano na badania narracyjne jako jedno z podejść, które w sposób szczególnie umożliwia jej uwzględnienie i zachowanie. W dyskusji wymownie wybrzmiał aspekt aksjologiczny, zarówno w nawiązaniu do możliwości, jakie stwarza paradygmat narracyjny w zakresie problematyki podejmowanych badań, jak również w odniesieniu do ich podstaw metodologicznych. Na zakończenie podsumowano wątki poruszane na konferencji, wskazując jednocześnie na najbardziej inspirujące pytania psychologii narracyjnej, pozostające wciąż bez odpowiedzi.

Spotkanie konferencyjne przebiegało w miłej i poznawczo inspirującej atmosferze. Organizatorzy zapewнили okazję nie tylko do cennej wymiany myśli i spostrzeżeń, ale także do wspólnej zabawy, zapraszając na bankiet, który odbył się wieczorem drugiego dnia konferencji. Osoby niestrudzone obfitością programu naukowego mogły również korzystać z atrakcji, jakie oferuje Polanica Zdrój, urokliwy ośrodek uzdrowiskowy w Kotlinie Kłodzkiej.

Anna Batory, Elwira Brygoła
doktorantki Katedry Psychologii Osobowości KUL

Karolina Małek
doktorantka Wydziału Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego